

Esityksiä kaupunginhallitukselle tehtiin m. m. asioista, jotka koskivat: Haapaniemen urheilukentän pukusuojarakennuksen korjausta ¹⁾; Seurasaaressa maasillan korjauskysymystä ²⁾; Mustikkamaan vanhan uimalaitoksen pukukoppien purkamista ³⁾, sekä pujottelumäen rakentamista Alppilan puistoon ⁴⁾.

Lausunto kaupunginhallitukselle annettiin m. m. Kallion urheilukentän pukusuojan laajentamisesta ⁵⁾.

8. Erinäisten kiinteistölautakunnan alaisten viranhaltijain toimintakertomukset

Kaupungingeodeetin antama toimintakertomus v:ltä 1943 oli seuraavan sisältöinen:

Maanmittaus- ja kartastotöiden osaston henkilökunnan muodostivat apulaisgeodeetti, yksi insinööri, viisi miespiirtäjää, yhdeksän naispiirtäjää sekä vahtimestari. Näillä voimin jatkettiin osaston työskentelyä. Sotapalveluksessa oli kaupungingeodeetti, kaksi insinööriä, viisi vaakitsijaa ja kuusi piirtäjää.

Osaston hoidossa olevan tonttikirjan pitämisestä aiheutuvien tehtävien lisäksi määritettiin osaston kertomusvuonna suorittamista töistä seuraavat: 22 tontinmittaustoimitusta; 15 kivijalankatselmusta; 3 rajapaalutusta; 53 otetta tonttikartasta, joista kaupungin tarpeisiin 3; 45 karttaa ja ozalidkopiota, joista kaupungin tarpeisiin 15; 488 todistusta ja otetta tonttikirjasta, joista kaupungin tarpeisiin 3; 30 kirjelmää maistraatille y. m.; 4 tonttijakokarttaa; sekä 12 rakennuspalstan paalutusta Pitäjänmäellä ja Marttilassa.

Osaston tehtäväksi annettiin myös kiinteistöluettelon laatiminen, jota varten suoritettiin seuraavat työt: piirrettiin 56 ja täydennettiin 21 karttalehteä; laskettiin pintaaloja n. 1 350 ha; kirjoitettiin 1 200 päalehden konseptia; sekä piirrettiin n. 2 110 tilasta maanmittauskonttorissa rajakartat.

Lisäksi rakennettiin ja havaittiin kaupungin ympäristössä, Kallvikissa, Mellunkylässä ja Leppävaarassa 7 kolmiopistettä, rakennettiin 242 monikulmiopistettä, sekä havaittiin ja mitattiin välit 34 452 m. Herttoniemessä ja Ruskeasuolla paalutettiin katuja.

Kartoitusta mittakaavassa 1:500 suoritettiin Lauttasaarassa 66 ha ja Oulunkylässä 33 ha.

Sisätöinä laskettiin kertomusvuonna 7 kolmiopistettä ja 242 monikulmiopistettä. Mittakaavassa 1:500 olevia karttalehtiä piirrettiin 387 ha.

Vs. kaupungingeodeetti oli kaupunginhallituksen edustajana kahdeksassa maanmittaustoimituksessa.

Kunnallisten työväenasuntojen hoidosta v. 1943 annettu kertomus sisälsi seuraavaa:

Huoneistot, asukkaat ja vuokrat. Kertomusvuonna asuntojen lukumäärä pysyi muuttumattomana, mutta vuokria korotettiin 8 % syyskuun 1 p:stä alkaen laskettuna kesäkuun 1 p:nä 1939 voimassa olevien perusvuokrien mukaan.

Seuraavasta yhdistelmästä ilmenee kaikkien kunnallisten työväenasuntojen huoneistojen ja huoneiden sekä niissä asuneiden henkilöiden lukumäärä v:n 1943 lopussa:

Asutoryhmä	Huoneistoja	Huoneita	Niissä asuvia kaikkiaan	Henkilöitä huonetta kohden
Hietaniemenkatu	68	79	205	2.6
Kirstinkatu	40	44	134	3.0
Somerontie	155	160	511	3.2
Kangasalantie	239	240	904	3.8
Karstulantie	333	500	1 389	2.8
Sammatintie	48	72	202	2.8
Mäkelänkatu	87	175	393	2.2
Kaikki asunnot	970	1 270	3 738	2.9

¹⁾ Kiint. lautak. 5 p. huhtik. 376 §. — ²⁾ S:n 5 p. heinäk. 660 §. — ³⁾ S:n 20 p. syysk. 836 §. — ⁴⁾ S:n 7 p. jouluk. 1 083 §. — ⁵⁾ S:n 21 p. kesäk. 630 §.

Vastaava asukasluku v. 1942 oli 3 768 ja henkilöluku huonetta kohden 3. o.

Menot ja tulot. Kertomusvuoden menosääntöön kunnallisia työväenasuntoja varten merkityt määrärahat ja niiden käyttö ilmenee seuraavasta taulukosta ¹⁾:

	Määräraha, mk	Kustannukset tilien mukaan, mk
Sääntöpalkkaiset virat	²⁾ 276 692: 40	276 692: 40
Tilapäinen työvoima	56 652: —	⁵⁾ 42 364: —
Kesälomasijaiset	9 000: —	16 209: 75
Vuokra	³⁾ 101 150: —	101 150: —
Lämpö	37 406: —	18 611: 50
Valaistus	54 960: —	59 555: 60
Siivoaminen	1 800: —	1 659: 85
Vedenkulutus	176 400: —	163 797: 50
Puhtaanapito	174 900: —	170 143: 25
Kaluston hankinta	1 600: —	30: —
Kaluston kunnossapito	1 800: —	1 344: 75
Kasvatustoiminta	10 000: —	1 791: 45
Korjaukset	⁴⁾ 510 700: —	448 120: 75
Yhteensä	1 413 060: 40	1 301 470: 80

Eri asuntoryhmien kustannukset jakaantuivat seuraavasti:

Asuntoryhmä	Mk	Asuntoryhmä	Mk
Hietaniemenkatu	149 224: 25	Sammatintie	82 451: 25
Kirstinkatu	47 622: 10	Kangasalantie 11, isännöit-	
Somerontie	195 358: 65	sijän huoneisto	27 644: 80
Kangasalantie	238 703: 10	Yhteensä	1 235 169: 10
Karstulantie	294 158: 25	Kerhotoiminta	66 301: 70
Mäkelänkatu	200 006: 70	Kaikkiaan	1 301 470: 80

Vuokrasaatavia oli edellisestä vuodesta siirretty 261 405: 25 mk, josta 8 687: 50 mk v:sta 1939, 35 854 mk v:sta 1940, 76 110: 75 mk v:sta 1941 ja 140 753 mk v:sta 1942. Kertomusvuoden vuokrat arvioitiin 3 328 200 mk:ksi, mihin tuli lisäksi v. 1942 maksettuja vuokria 10 611 mk, joten talousarvioon merkittiin tuloja yhteensä 3 600 216: 25 mk. Vapaina olleista huoneista koitui vuokratappiota 166 mk. V:n 1943 kuluessa maksettiin v:n 1939 jäämiä 200 mk, v:n 1940 jäämiä 2 844 mk, v:n 1941 jäämiä 33 219 mk ja v:n 1942 jäämiä 54 821: 40 mk eli yhteensä 91 084: 40 mk. Lisäksi poistettiin v:n 1939 jäämiä 1 537: 50 mk, v:n 1940 jäämiä 8 860 mk, v:n 1941 jäämiä 9 423: 10 mk, v:n 1942 jäämiä 32 657: 25 mk sekä v:n 1943 jäämiä 460 mk eli yhteensä 52 937: 85 mk. V:een 1944 siirrettiin jääminä 6 950 mk v:sta 1939, 24 150 mk v:sta 1940, 33 468: 75 mk v:sta 1941, 53 274: 25 mk v:sta 1942 ja 37 482 mk v:sta 1943 eli yhteensä 155 325 mk. Vuokria maksettiin 3 517 360: 40 mk ¹⁾, josta 19 014 mk siirrettiin etukäteismaksuina v:een 1944.

Kiinteistötoimiston kansapuisto-osaston eri toiminta-aloihin jakautuva toimintakertomus v:lta 1943 sisälsi seuraavaa:

Urheilutoiminta. *Luistinradat.* Talvella 1942/43 suuret kunnalliset luistinradat sijaittivat Eläintarhan, Käpylän ja Vallilan urheilukentillä sekä pienoisoradat Sepän-

¹⁾ Isännöitsijän palkka sekä muut yhteiset hallintokustannukset merkitään kiinteistötoimiston tilille eivätkä sisälly tähän yhdistelmään. Taulukossa olevaan vuokraerään sisältyy kerhohuoneiston vuokramenoja 39 200 mk. Korjauskustannuksiin eivät sisälly rakennusten ulkokorjauksista aiheutuneet menot. — ²⁾ Tähän sisältyy vuoden aikana myönnetty lisämääräraha, 103 844: 40 mk. — ³⁾ S:n 17 550 mk. — ⁴⁾ S:n 5 700 mk. — ⁵⁾ Lisäksi 14 288 mk siirrettiin talo-osaston tilille Poliisi-huoneistot. — ⁶⁾ Tähän sisältyy isännöitsijän maksama tilitysvuokra 18 948 mk.

Runebergin-, Hesperian- ja Niittykadun puistoissa, Haapaniemen kentällä, Siltavuorenrannassa ja Suomenlinnan kentällä. Luistelukauden alkaessa sijoitettiin Sepän-, Runebergin-, Hesperian- ja Niittykadun sekä Haapaniemen kentän luistinradoille uudet, lämmitettävät pukusuojat. Yksityisten hallussa oli luistinratoja Kaisaniemen, Johanneksen kirkon, Väinämöisenkadun ja Kallion kentillä. Luistinradat avattiin joulukuun puolivälissä ja suljettiin maaliskuun 10 p:n tienoilla. Talvikausi oli ajoittaisista suojailmoista huolimatta hyvin edullinen luistelulle. Erittäin huonot jääsuhteet vallitsivat helmikuun lopussa, jolloin Eläintarhan radalla 5 089 maksavan katselijan seuraamana pelattiin Suomen ja Ruotsin välinen jääpallomaatottelu. Kunnallisista luistinradoista käytettiin eniten Eläintarhan luistinrataa, jossa laskettiin käyneen n. 35 000 luistelijaa. Sunnuntaisin kannettiin siellä pääsymaksuna aikuisilta 3 mk ja lapsilta 1:50 mk. Maksavista luisteliijoista oli lapsia 3 125 ja aikuisia 1 776. Yleensä voidaan todeta huviluistelun olleen sota-aikaan nähden sangen vilkasta. Sen sijaan pikaluistelun harrastus oli vähäistä rajoittuen vain harjoitteluun sekä muutamiin kilpailuihin Kallion radalla. Pääsymaksulliset jääpallo-ottelut pidettiin ensi sijassa Väinämöisenkadun radalla. Jääkiekkoilijoille saatiin järjestetyksi alue Kaisaniemen luistinradalle, jonne kaupunki lainasi omistamansa jääkiekkolaitteet. Urheilulautakunnan kertomuksesta käy selville missä määrin yksityisten hallinnassa olevia ratoja käytettiin luokkaluisteluun.

Hyppyri-, pujotteluhiihto- ja kelkkamäet. Hyppyrimäet olivat samoissa paikoissa kuin aikaisempinakin talvina, nimittäin Herttoniemessä, Käpylässä, Helsinginkadun varrella ja Meilahdessa sekä edellä mainittuja huomattavasti pienempi mäki Kaivopuiston valleilla. Niiden käyttö oli vähäistä. Pujotteluhiihtomäistä kunnostettiin osittain vain Eläintarhan urheilukentän kaakkoispuolella oleva mäki. Valaistuslaitteita ei saatu käyttää. Kelkkamäkiä oli 16 ja sijaitsivat ne seuraavasti: kaksoismaastoradat Kaivopuistossa sekä telinemäet Kapteenin-, Sepän-, Tokan-, Lapinlahden-, Nervanderin-, Runebergin- ja Hesperiankadun puistoissa, Kaisaniemessä, Haapaniemen kentällä, Torkkelin puistossa, Kallion urheilukentällä, Suvannontiellä, Hauhontiellä ja Siltavuorenrannassa. Vallilan ja Suomenlinnan mäkiä ei kunnostettu. Hiihtotoiminta oli jatkuvasti hiljaista.

Ratsastushallin käyttö ratsastukseen oli edelleenkin vähäistä.

Urheilukentät. Kaupungin urheilukentät avattiin huhtikuun puolivälissä ja viimeiset niistä suljettiin lokakuun 10 p:n tienoilla. Eläintarhan kentällä pidettiin yleisurheilukilpailuja 13 ja jalkapallokilpailuja 6. Maksavia katselijoita oli 11 024, lähes kaksi kertaa niin paljon kuin edellisenä kesänä, ja bruttotulot nousivat 177 401 mk:aan. Pallokenttä avattiin toukokuun 21 p:nä ja suljettiin syyskuun 27 p:nä. 20 mk:n harjoituskortteja myytiin 374 kpl ja 1 mk:n kertalippuja 11 504 kpl. Kesän aikana arvioitiin Pallokentällä käyneen n. 14 000 harjoittelijaa. Eniten harjoittelijoita oli kesäkuun 8 p:nä, jolloin kentällä sota-ajasta huolimatta oli n. 400 palloilijaa. Pikkupojat ja varhaisnuorisio muodostivat harjoittelijain valtaosan. Puulaaki- ja sotilasotteluita oli n. 60 sekä seurojen sarja- ja harjoitusotteluita 137. Saksalaiset sotilasyksiköt pelasivat 8 ottelua. Pääsymaksullisia otteluita oli 34 ja katselijoita yhteensä 13 899; bruttotulot olivat 144 830 mk. Keskiviikkoisin oli kenttä n:o 5 varattu naisille voimisteluharjoituksia varten. Heitä oli kerrallaan keskimäärin n. 40.

Velodromilla pidettiin pääsymaksullisia pyöräilykilpailuita 4 ja jalkapallokilpailuita 7 sekä lisäksi vielä kaksi kansanjuhlaa. Katselijoita oli yhteensä 7 742 ja bruttotulot olivat 90 755 mk. Miesten sotapalveluksessa olon vuoksi oli ratapyöräilyn harjoittaminen erittäin hiljaista. Niinpä 3 mk:n kertapääsylippuja myytiin 166 ja 50 mk:n vuosikortteja vain 3.

Soutustadionin käyttö oli samoin varsin vähäistä. Etupäässä siellä harjoitettiin melontaa.

Kaisaniemen verkkopallokentät olivat avoinna toukokuun 8 p:stä syyskuun 23 p:ään. Vuokrattujen tuntien lukumäärä oli 1 240 eli 1 tunti vähemmän kuin edellisenä kesänä.

Uusi pallopelimme koripallo osoitti harrastuksen kasvamista myös kesäpelinä.

Edellisenä vuonna virinnyt käsipallotoiminta alkoi saada järjestetyt muodot ja syksyllä voitiin siinäkin jo ryhtyä suorittamaan sarjaotteluita.

Raviradan uusia ruohokenttiä ei voitu lainkaan käyttää varsinaiseen tarkoitukseensa, jalkapalloiluun, sillä puolustuslaitos otti ne haltuunsa huhtikuun 9 p:nä.

Kansanpuistot. V. 1943 olivat kaikki kansanpuistot sotatilasta huolimatta avoinna. Kesä oli kolea ja sateinen, vain osa kesäkuusta ja heinäkuun loppupuoli oli lämmintä ja aurinkoista. Meriveden lämpö vaihteli suuresti. Uimakausi supistui lyhyeksi ja yleisömäärä oli tavallista pienempi. Kaupungin suurimmalla uimarannalla, Hietarannalla, kävi kaikkiaan n. 250 000 henkilöä. Heistä käytti pukusuojaa 59 078, joista naisia 29 936 ja miehiä 29 142. Alueella olevan lasten- ja sotainvaliidienosaston käyttö oli myös vähäistä. Hietarannassa oli kesän aikana toimessa 17 henkilöä, joista pukusuojassa työskenteleviä oli 8, siivoojia 4, päivävalvartijoita 4 ja yövartijoita 1. Kesän aikana sattui 1 sydänhalvauksesta johtunut hukkumistapaus.

Kuluneenakaan kesänä ei rannalla ollut soittoa.

Uunisaaressa kävi kesän aikana n. 34 000 henkilöä, joista m.m. 5 600 sotilashenkilöä maksutta.

Mustikkamaan hiekkarantaa käytettiin parina kauniina kesäsunnuntaina ahkerasti, ja sen uimalaitosta käytti n. 10 000 henkilöä, joista maksavia n. 3 000.

Humallahden uimalaitoksella kävijäin lukumäärä oli n. 40 000, joista maksavia oli n. 33 000.

Seurasaaren n.s. vapaauimaranta oli aurinkoisina sunnuntaipäivinä hyvin kansoitettu. Seurasaaren uimalaitoksella kävi n. 12 000 ja Korkeasaaren uimalaitoksella n. 2 500 henkilöä. Kaupungin urheilulautakunnan kertomuksesta selviää uimaseurojen koulutus-toiminta kesällä 1943.

Helsingin kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa olevasta taulukosta käy selville Korkeasaaren, Mustikkamaan ja Pihlajasaaren säännöllinen laivaliikenne ja sitä käyttäneiden henkilöiden lukumäärä. Yleisömäärä kohosi edellisestä vuodesta n. 150 000, mutta oli siitä huolimatta vain vajaa puolet normaaliajan määrästä. Seurasaaren, Mustasaaren ja Kivinokkaan ei ollut säännöllistä laivaliikennettä.

Leirialueet. Leirialueilla oli vakinaisia teltoja suunnilleen yhtä monta kuin edellisenä vuonna, nimittäin Kivinokassa 431, Varsasaaressa 158, Satamasaaressa 84 ja Lauttasaaressa 63. Raittiusyhdistys Koitolla oli jatkuvasti valvonnassaan telta-alueita Lammassaaressa, Helsingin kunnantytötekijäin keskusostimikunnalla Kulosaaren kartanon lähetyksillä ja Raitiotie ja omnibus oy:n sekä poliisilaitoksen henkilökunnilla Lauttasaaressa.

Korkeasaaren eläintarha. Korkeasaaren eläintarhan toiminnasta eläintarhan valvoja antoi seuraavat tiedot:

Sota. Korkeasaaren eläintarhan toiminnassa sotavuosi 1943 merkitsi monessa suhteessa helpottunutta ja muutenkin normaalimpaa olotilaa. Ravinnon saanti ei enää ollut siinä määrin vaikeata ja hankalaa kuin kahtena edellisenä vuonna. Työvoimatilanteesta tapahtui muutos parempaan päin sikäli, että yksi eläintarhan vakinaisista, kokeneista eläin-tenhoitajista kotiutettiin työpalveluksesta ja pääsi hoitamaan entistä tointansa. Kertomusvuonna ei Korkeasaari joutunut suoranaisten sotatoimien kohteeksi. Ja kun kesä, lukuunottamatta kahta sateista jaksoa kesäkuun loppupuolella ja elokuun alussa, muodostui ulkoilun kannalta varsin suotuisaksi, ja sotatilasta johtuvat olosuhteet olivat ennättäneet muuttua melko vakiintuneeksi asiain tilaksi, oli käynti saarella vilkkaampaa kuin edellisenä kesänä.

Henkilökunta. Eläintarhassa työskenneltiin suunnilleen entisin, supistetuin voimin. Henkilökuntaan kuului 1 rehumestari, 3 miespuolista ja 2 naispuolista eläintenhoitajaa, korjaus- ja ajomies sekä siivooja.

Korjaus- ja uudisrakennustyöt. Eläintarhassa suoritettavat korjaustyöt kohdistuivat melkein yksinomaan elokuussa v. 1942 sattuneen ilmapommituksen aiheuttamien moninaisten vaurioiden korjaamiseen. Talousarvioon merkityt työt jäivät täten valtavalla pääosaltaan suorittamatta, osaksi myös tarvikkeiden, kuten maaliaineitten puutteen vuoksi. Suurin työ kohdistui pahasti vaurioituneen suuren petolintuhäkistön entisöimiseen. Aivan entiseen kuntoonsa sitä ei saatu, sillä pommisirpaleiden repimien monien reikien tukkiminen karsinain väliverkoissa osoittautui ylivoimaiseksi tehtäväksi. Vaurioitunut akvaariorakennus purettiin melkein kivijalkaan asti ja siirrettiin pois. V:n 1943 uudisrakennustöihin oli sisällytetty vesilintutarhan merenpuoleisen aidan uusiminen. Ainekset tähän tarkoitukseen hankittiin, mutta työn suorittaminen oli jätettävä seuraavaan vuoteen. Samoin oli myös toisen pikkutallin pystyttäminen tarjoilupaviljongin takana olevan uuden hirvieläintarhan yhteyteen siirrettävä suotuisampaan ajankohtaan.

Ravinnon hankinta. Kuten jo aikaisemmin mainittiin, oli ravinnon hankinta eläimille kertomusvuonna tuntuvasti helpottunut. Kasvisravintoa, jossa huomattavana aineksena oli rehuselluloosa, oli riittävästi saatavissa, joskaan ei läheskään rauhanaikaisessa monipuolisuudessaan. Kaupungin teurastamo pystyi myöskin toimittamaan jokseenkin riittävästi jätelihaa lihansyöjille. Koska sitä vielä saatiin Karjakunnan teurastamosta, minkä lisäksi oli käytettävissä lopetettuja koiria ja marsuja, ei liharavinnostakaan ollut varsinaista puutetta. Kalan saanti sen sijaan oli jatkuvasti niukkaa ja sattumanvaraista. Paras ruokakala, silakka, oli usein korvattava turskalla, joskus taas särjellä, mutta toisinaan oltiin kokonaan kalaa vailla.

Eläimistö. Viiteen hoitoryhmään jaetun eläinkannan pienenemisessä, jota oli jatkunut vuodesta toiseen ja joka oli saavuttanut huippunsa v:n 1942 ilmapommituksessa, tapahtui kertomusvuonna tavallaan pysähdys. Uusia eläimiä ei sanottavasti hankittu, mutta varsinaisia karsimisia ei myöskään toimitettu. Vähennykset johtuivat etupäässä kuoleman-tapauksista.

Eläinkanta oli v:n 1943 lopussa seuraavan suuruinen:

	Kpl	Eri lajeja
Imettäväisiä.....	159	42
Lintuja	116	40
	<hr/>	<hr/>
	Yhteensä 275	82

Vastaavat luvut v. 1942 olivat 260 ja 92. Kuten havaitaan, tapahtui yksilömäärässä pientä lisäystä, joskin edustettujen lajien luku väheni 10:llä. Eläinkannan inventaarioarvoksi merkittiin v:n 1943 lopussa 359 319 mk. Lisäystä edelliseen vuoteen verrattuna oli siis 10 899 mk.

Eläinkannassa tapahtuneista muutoksista mainittakoon seuraavaa:

Vaihtamalla hankittiin saksalaiselta toiminimeltä Carl Hagenbeck, Hampuri, Dybowskyn-hirven naaras sekä hanhikorppikotka, joista ensin mainittu tuli edellisena vuonna kuolleen yksilön tilalle, joten tarhassa oli jälleen siitospari tätä arvokasta itä-aasialaista lajia. Turun kaupungin istutuksilta saatiin lahjaksi 2 metsähanhea sekä silkkikanakolmikko ja tohtori T. Branderilta kesy huuhkaja. Tilanomistaja A. Ehrnroothilta Porvoon Tervikistä lunastettiin takaisin hänen aikoinaan Korkeasaaresta ostamansa 2 naaraspuolista kuusipeuraa, jotka molemmat saivat uroksen pahoinpitelyn johdosta väkivaltaisen lopun. Ostamalla hankittiin 2 valkeata vuohen kilää, 2 karhunpentua Aunuksen kannakselta, 2 ahmanpentua Vuotsosta, 1 maakotka, 2 kiljukotkaa Heinjoelta, 4 rusko-suohaukkaa Muolasta ja 2 muuttohaukkaa Nauvosta. Tarhassa syntyneistä yksilöistä mainittakoon 2 leijonanpentua, 5 sudenpentua, joista 1 kuoli, 1 saksanhirven vasikka, joka kuoli, 1 kuusipeuran, 2 valkohäntähirven, 2 laaman ja 2 piisonin vasikkaa, 1 gemssin, 1 alppikauriin sekä joukko mufflon-, karakul- ja sekarotuisen lampaan karitsoita, jotka kaikki joko kuolivat tai lopetettiin. Linnuista mainittakoon 3 kyhmyjoutsenta, 3 kanadanhanhea ja 3 hopeafasaania.

Eläintarhan lisääntyneen eläimistön inventaarioarvoksi merkittiin 120 840 mk.

Eläinkannan vähentymisestä mainittakoon seuraavaa: Huomattavin menetys oli molempien kamelien kuolema, joista naaraspuolisen kuoleman syyksi jälkeensä suoritettuihin tutkimuksissa todettiin kroonilliseen suolitulehdukseen johtaneet strongyloidit; lisäksi esiintyi sen elimistössä eräitä muita rappeutumislilmiöitä. Uros taasen oli eri elimiin pesiytyneiden ekinokokkimatojen saastuttama. Kamelien luurangot luovutettiin Helsingin yliopiston anatomiselle laitokselle. Hyvin tuhoisana esiintyi laamakannassa jalansijaa saanut tuberkuloosi, joka jo aikaisemmin oli aiheuttanut joukkosurmaa varsinkin tarhan kanaintujen keskuudessa. Siihen kuoli kertomusvuonna 3 laamaa ja neljäskin yksilö oli ilmeisesti tuberkuloosin saastuttama, vaikkei sortunutkaan siihen vielä kertomusvuonna. Lampaiden karitsoista kuoli heti syntymän jälkeen kaikkiaan 10 kpl, joista puhtaita karakulkaritsoja 6, sekarotuisia 2 ja mufflonkaritsoja 2. Kuoleman arveltiin johtuneen osaksi avitaminoosista, osaksi kokkidioosista. Karitsojen nahat myytiin Turkistuottajain huutokaupoissa ja parhaista karakulnahoista saatiin bruttotuloja 4 100 mk nahasta. Yksi v:n 1942 hirvenvasikoista menetettiin kuolemaan johtaneen häiriöllisen kehityksen johdosta. Kuusipeuroista kuoli 3, niistä 1 yleisön aiheuttaman ruoka-

myrkytyksen johdosta, toiset taas uroksen pahoinpitelyn johdosta. Tarhan poro- ja metsäkauriskanta sammui kokonaan niiden viimeisten yksilöiden kuoltua kroonilliseen suolitulehdukseen. Syksyllä 1942 syntyneistä leijonanpennuista kuoli jäljellä ollut keuhkotulehdukseen. Lisäksi kuoli tarhan eläimistä viimeiset 2 minkkiä, 2 hilleriä, 2 tavallista ja 1 rusakkojänis, 1 rhesusapina, 1 marakatti sekä joukko lintuja, kuten riikinkukko (tuberkuloosi), urosflamingo (ilkityö), 1 harmaahaikara ja 3 mustahaikaraa.

Poistettujen eläinten inventaarioarvoksi merkittiin 109 941 mk.

Leijonanlinna oli yleisölle avoinna maaliskuun 28 p:stä marraskuun 20 p:ään 5—12 tuntia päivittäin, talvipäivisin pääasiallisesti kauniina pyhäpäivinä, jolloin saareen oli esteetön pääsy. Pääsymaksu korotettiin kertomusvuoden alusta 3 mk:aan; lapsilta ja sotilailta se jäi ennalleen 1 mk:ksi. Leijonalinna kävi kaikkiaan 138 685 henkilöä, joista aikuisia 89 945 sekä sotilaita ja lapsia 48 740. Tuloja pääsymaksuista kertyi kaikkiaan 318 575 mk.

Huviajehua ja ratsastuksia lapsille järjestettiin kuten ennenkin. Osanotto niihin olikin poikkeuksellisen vilkasta, johtuen osaltaan harvinaisen kauniista toukokuusta, osaksi taas siitä, että juhtia ja ajajia oli runsaammin käytettävissä. Kertomusvuonna osallistuikin ajoihin ensi kertaa aasien ohella myöskin ratsastukseen totutettuja laamoja. Vilkkaimpana aikana, huhtikuun lopusta lokakuun alkuun, oli sunnuntai- ja pyhäpäivisin liikkeellä samanaikaisesti enimmäkseen 2 laamaa ja 3 aasia, arkisin tavallisesti 1 laama, 1 ajoaasi ja 1 ratsumies. Tuloja kertyi näistä ajeluista ja ratsastuksista 39 816 mk, josta netto oli 26 307:50 mk.

Kivennäiskokoelma ja näkötorni olivat avoinna entiseen tapaan. Pääsymaksuna näkötorniin kannettiin edelleen 1 mk ja bruttotulot nousivat 19 750 mk:aan.

Siirtolapuutarhat ja omakotialueet. V. 1943 ei perustettu uusia siirtolapuutarhoja, joten palstoja oli siis edelleenkin kaikkiaan 1 221. Neuvontatyö siirtolapuutarhoissa pyrittiin, mikäli mahdollista, järjestämään entiseen tapaan. Vaikka lannoitteiden saanti oli vielä entisestäänkin vaikeutunut, saatiin kansanhuoltotoimiston myötävaikutuksella hiukan Y-lannosta jaettavaksi siirtolapuutarha-, omakoti- ja perunanviljelijöille. Esi- telmiä pidettiin kokouksissa ja muissa sopivissa tilaisuuksissa, kuten aikaisemminkin, samoin havaintoesityksiä kesällä puutarha-alueilla.

Omakotialueiden puutarhaneuvontatyössä noudatettiin entistä työohjelmaa, johon kuului viljelystoiminnan kohottaminen ja uusien puutarhojen perustaminen. Lannoitteet ja tuholaistorjunta-aineet hankittiin yhteisostolla. Puutarhahoidollisia luentoja ja havaintoesityksiä ajankohtaisista töistä pidettiin kaikilla omakotialueilla. Kolmella omakotialueella työskenteli puutarhakerhot, joiden toiminta oli kehittännyt huomattavasti osanottajien puutarha-asiaintuntemusta.